

DÖNÜŞÜM

Franz Kafka

**Almanca aslından çeviren:
Mutlu Zengin Çetin**

KAFKA®

FRANZ KAFKA'NIN YAYINCISINA MEKTUBU

Efendim, kısa süre önce Ottomar Starke'nin *Dönüşüm*'ün kapağı için bir illüstrasyon hazırlayacağını yazmıştınız. Şimdi düşününce hafif ve muhtemelen tamamen gereksiz bir şok yaşadım. Starke'nin –mesela– böceğin kendisini çizebileceği geldi aklıma. Ama lütfen, lütfen öyle olmasın! Kendisini kısıtlamak gibi bir niyetim yok, bunu yalnızca hikâye hakkında doğal olarak daha iyi bir bilgi sahibi olmamdan ötürü rica ediyorum. Böceğin kendisi asla çizilemez. Uzaktan bile gösterilemez. Ricamı iletebilir ya da önemini belirtebilerseniz çok müteşekkir olurum. Eğer ben illüstrasyonla ilgili önerilerde bulunabilecek olsaydım, şunun gibi sahneleri seçerdim: kapalı kapının önünde duran anne-baba ve firma yetkilisi; veya daha da iyisi, bitişikteki tamamen karanlık odanın kapısı açıkken aydınlık odada duran anne-babayla kız kardeş.

BİRİNCİ BÖLÜM

Gregor Samsa bir sabah tedirgin düşlerden uyandıığında, kendini yatağında devasa bir böceğe dönüşmüş olarak buldu. Panzer sertliğindeki sırtının üzerinde yatıyor, başını biraz kaldırdığında kahverengi yay şeklinde eklemlerden oluşan kubbeli karnını görüyordu. Karnının üzerinde her an düşmeye hazır bir yorgan duruyordu. Vücudunun geri kalanına oranla acınacak boyutta bir sürü cılız bacak çaresizce kıvıldıyordu gözünün önünde.

“Ne oldu bana böyle?” diye düşündü. Bu bir rüya değildi. Odasındaydı, biraz küçük olmakla beraber aşına olduğu, dört duvarın arasında sessiz sakin duran gerçek bir insan odası. Üstüne kumaş örnekleri yayılmış masanın üzerinde –çünkü Samsa bir kumaş firmasının pazarlamacısıydı– kısa süre önce bir dergiden kestiği ve altın varaklı güzel bir çerçeveye yerleştirdiği bir resim asılıydı. Resimde başında kürk şapkası ve boynunda kürk atkısıyla dimdik oturmuş bir kadın, dirsekten aşağısı neredeyse ta-

mamen ağır bir kürk manşonun altında kaybolmuş olan kolunu seyirciye doğru uzatıyordu.

Gregor'un bakışları pencereye yöneldi, dışarıdaki kapalı hava –pencerenin sac pervazına vuran yağmur damlalarının sesi duyuluyordu– onu iyice kederlendirmişti. “Biraz daha uyusam da bu saçmalığı unutsam,” diye düşündü, ama bu mümkün değildi çünkü sağ tarafına dönük yatmaya alışık ve içinde bulunduğu şu durumda bu imkânsızdı. Sağa dönmek için ne kadar uğraşsa da, her seferinde tekrar sırtının üzerinde sallanırken buluyordu kendini. Belki yüz kere denedi aynı şeyi. Çırpınan bacaklarını görmek zorunda kalmamak için gözlerini kapattı ve sağ tarafında daha önce hiç hissetmediği hafif bir ağrı başlayana kadar devam etti bu uğraşı.

“Tanrım!” diye düşündü. “Ne zor bir iş seçmişim kendime! Her gün her gün yollardayım. İşyerindeki telaş evdeki telaştan çok daha fazla, üstüne bir de şu sürekli yollarda olma durumu, aktarmalı trenler, düzensiz, kötü yemekler, sürekli değişen ama hiç sürmeyen ve hiç içtenlik kazanamayan insan ilişkileri. Canı cehenneme hepsinin!” Karnının üzerinde hafif bir kaşıntı hissetti. Kendini sırtının üzerinde yukarıya, yatak başına doğru itmeye çalıştı ki başını biraz daha kaldırabilsin. Kaşınan yeri buldu, üzerinde bir sürü küçük beyaz noktacık vardı. Bunların ne olduğuna anlam veremedi. Bacaklarından biriyle kaşınan noktaya dokunmak istedi ama hemen tekrar geri çekti, çünkü temas ettiği anda bir ürperti sardı vücudunu.

Eski pozisyonuna geri döndü. “Şu erken kalkmalar

insanı iyice aptallaştırıyor,” diye düşündü, “uykusunu almalı insan. Diğer pazarlamacılar harem kadınları gibi yaşıyorlar. Mesela ben, verilen siparişleri firmaya iletmek için öğlene doğru otele döndüğümde beyler daha kahvaltıda masasında oturuyor oluyorlar. Böyle bir şeyi ben yaparsam, bende bu patron varken anında kovulurum. Kim bilir belki de böylesi benim için daha iyi olurdu. Eğer annem ve babam yüzünden kendimi tutmasam çoktan istifa ederdim. Patronun karşısına çıkar, ona düşüncemi içimden geldiği gibi söyledim. O da oturduğu yüksek masadan düşüverirdi duydukları karşısında! Bir çalışanla, öyle bir masada oturup da yüksekte konuşmak ne tuhaf bir davranıştır zaten. Üstüne bir de patron ağır işittiği için, ona iyice yaklaşmak zorunda kalmak var. Ancak henüz ümidimi tam olarak kaybetmedim. Annemle babamın patrona olan borcunu ödeyecek parayı bir toparlayayım –herhalde bu daha bir beş-altı senemi alır– bu düşündüğümü mutlaka yapacağım. O zaman bu önemli adımı atacağım. Fakat şimdi kalkmam gerekiyor, çünkü trenim beşte hareket ediyor.”

Komodinin üzerinde tik tak eden çalar saate baktı. “Aman Tanrım!” diye düşündü. Saat altı buçuktu ve akreple yelkovan sakince çalışmaya devam ediyordu. Hatta buçuğu geçmişti, neredeyse yediye çeyrek vardı. Acaba saat çalmamış mıydı? Yattığı yerden, saatin dörde kurulmuş olduğu görülebiliyordu. Çalmıştı da mutlaka. Evet, ama çalışıyla mobilyaları titreten saate rağmen uyuyakalmak mümkün müydü? Gerçi rahat uyumamıştı ama çok

derin bir uykuydu anlaşılan. İyi ama şimdi ne yapacaktı? Bir sonraki tren saat yedideydi. Ona yetişebilmek için deli gibi acele etmesi gerekiyordu ve masaya yayılmış kumaş örnekleri henüz toplanmamıştı, üstelik kendini hiç de dinlenmiş ve hareket edebilecek gibi hissetmiyordu. Trene yetişecek bile olsa patronundan yiyeceği azar kaçınılmazdı. Çünkü kesin, mağazadaki hizmetli onun beş treniyle gelmesini beklemiş ve Samsa'nın treni kaçırdığını çoktan patrona bildirmişti. Hizmetli patronun adamıydı ve kişiliksiz, kafasız herifin tekiydi. Acaba hasta olduğunu mu bildirseydi? Fakat bu çok utanç verici ve şüphe uyandıracı olurdu, çünkü Gregor çalıştığı bu beş sene zarfında bir kez bile hasta olmamıştı. Kesin, patron sigortanın doktoruyla eve gelir, annesiyle babasına böyle tembel bir oğulları olduğu için sitem eder ve doktoru işaret ederek tüm itirazların önünü keserdi. Bu doktora göre bütün insanlar sapasağlamdı, fakat işten kaçıyorlardı. Bu durumda çok da haksız sayılabilir miydi acaba? Gerçekten de Gregor çok uyumuş olmanın getirdiği sersemlik dışında kendini gayet iyi hatta oldukça acıkmış hissediyordu.

Yataktan çıkıp çıkmamaya bir türlü karar veremediği bu süre içerisinde bütün bu düşünceler hızla aklından geçerken –saat altı kırk beşte– yatağının başucundaki kapı yavaşça tıklatıldı. “Gregor,” dedi bir ses –annesiydi–, “saat yediye çeyrek var. Sen yola çıkmayacak mıydın?” O yumuşak ses! Gregor cevap veren kendi sesini duyduğunda irkildi. Eski sesiydi kuşkusuz ama bu sese, derinden gelen, bastırılmayacak derecede ince, tiz bir

ses karışıyordu ki söyledikleri başta anlaşılıyor gibi gelse de, kelimeler alttan duyulan o tiz sesin yankısıyla bozuluyor, insan doğru duyup duymadığından emin olamıyordu. Gregor ayrıntılı bir şekilde cevap verip her şeyi açıklamak istedi fakat içinde bulunduğu koşullar altında: “Evet, evet, teşekkür ederim anne, kalkıyorum,” demekle yetindi. Belli ki ahşap kapı yüzünden Gregor’un sesindeki değişiklik anlaşılmıyordu çünkü annesi bu açıklamayla yetinip ayaklarını sürüyerek uzaklaştı. Bu kısa konuşma nedeniyle diğer aile bireyleri de, Gregor’un sanıldığıнын aksine işe gitmediğini, evde olduğunu fark etmiş oldu. Az sonra babası yan kapılardan birini hafifçe yumruklayarak, “Gregor, Gregor, bir şey mi var?” diye seslendi. Kısa bir aradan sonra bu sefer daha yüksek, uyarı dolu bir sesle bir kez daha “Gregor! Gregor!” diye seslendi. Diğer kapıdan da kız kardeşi alçak sesle “Gregor! Kendini iyi hissetmiyor musun? Bir şeye ihtiyacın var mı?” diye fısıldıyordu. Gregor her iki kapıya doğru “Hemen geliyorum,” dedi. Sesindeki değişiklik dikkat çekmesin diye kelimeleri mümkün olduğunca doğru telaffuz etmeye çalışıyor, kelimeler arasında uzun boşluklar bırakıyordu. Babası kahvaltısına geri döndü fakat kız kardeşi fısıldamaya devam etti: “Gregor, aç kapıyı yalvarırım!” Fakat Gregor’un kapıyı açmak gibi bir niyeti yoktu. Aksine sürekli seyahate çıkmasının verdiği alışkanlıkla tedbirli davranmak için evde de olsa geceleri kapıyı kilitliyor olmasından dolayı mutluydu.

İlk olarak rahatsız edilmeden, sakince kalkmak, giyinmek ve hepsinden önce kahvaltı etmek istiyordu. Ne

yapacağını daha sonra düşünenecekti, çünkü böyle yatakta kalıp düşünerek mantıklı bir sonuca varamayacağını fark etmişti. Daha önce pek çok kez muhtemelen ters yattığı için hissettiği bir ağrının, ayağa kalktığında bir kuruntudan başka bir şey olmadığını görmüştü. Acaba bugünkü kuruntusu ayağa kalktığında nasıl yok olacaktı, merak ediyordu. Sesindeki değişikliğin de fena bir soğuk algınlığının habercisi olduğundan kuşkusu yoktu. Bu, pazarlamacılarda görülen bir nevi meslek hastalığıydı.

Yorganı üzerinden atmak çok kolay oldu. Tek yapması gereken karnını biraz şişirmektir, böylece yorgan kendiliğinden düşüvermişti. Fakat sonrası zordu çünkü inanılmaz geniş bir gövdesi vardı. Yatakta doğrulmak için kollara ve ellere ihtiyacı vardı. Oysa bunlar yerine bir türlü kontrolünü sağlayamadığı, durmadan farklı şekillerde hareket eden bir sürü cılız bacağı vardı. Bükmek istediği bir bacağı hemen tekrar geriliyor, sonunda uğraşıp da aynı bacağı istediği hareketi yaptırabildiğinde ise diğer bacakları ondan bağımsız, ağrı veren bir heyecanla hareket etmeye başlıyordu. “Böyle gereksiz yere yatakta yatıp kalmak yok,” dedi Gregor kendine.

Önce bedeninin alt kısmını yataktan çıkartmak istedi. Alt tarafını henüz görmemişti ve neye benzediğiyle ilgili bir fikri yoktu. Ama belli ki harekete geçirmesi zordu. Çok yavaş ilerliyordu ve sonunda iyice öfkelenip tüm gücünü toplayarak kendini ileri doğru ittiğinde yönünü ayarlayamayıp sertçe yatağın demir ayakucuna çarptı. Hissettiği acı, bedeninin alt kısmının belki de şu an için

vücudundaki en hassas nokta olduğunu anlamasını sağladı.

Bu yüzden, önce vücudunun üst kısmını yataktan çıkarmayı denedi ve başını dikkatlice yatağın kenarına doğru döndürdü. Gerçekten de genişliğine ve ağırlığına rağmen vücudu da başını takip etmeye başladı. Fakat başı nihayet yatağın dışına taşıp da havada kalınca, bu şekilde hareket etmeye devam etmekten korktu çünkü eğer bu şekilde düşecek olursa, kafasının darbe almaması bir mucize olurdu. Şimdi bilincini kaybedecek zaman değildi, yatakta kalırdı daha iyi.

Fakat az önceki çabanın aynısını göstererek uflaya pufllaya eski pozisyonuna döndükten sonra, birbiriyle savaşıyormuş gibi çırpınan bacaklarını görüp de bu başına buyruk hareketleri kontrol etmeyi başaramayınca, yatakta kalmasının mümkün olmadığını ve en mantıklı olanın, en ufak bir umut dahi olsa her şeyi göze alıp kendini yataktan kurtarmak olduğunu söyledi kendine. Ne var ki aynı zamanda kendine, arada bir sakin ve mantıklı düşünmenin çaresizce verilmiş kararlardan çok daha iyi olduğunu da hatırlattı. Böyle anlarda, gözlerini pencereye dikiyor fakat dar sokağın karşı tarafını bile tamamen kaplayan sabah sisi insana pek de güven ve canlılık vermiyordu. “Saat yedi olmuş,” dedi kendi kendine, saatin vurmasıyla beraber, “yedi olmuş ve hâlâ böylesi bir sis var!” Bir süre ağır ağır nefes alarak sakince yattı, sanki bu sessizliğin onu normal, her zamanki hayatına geri götürmesini bekliyordu.